

Provincie Limburg  
t.a.v. Gedeputeerde M. Theuns  
Postbus 5700  
6202 MA Maastricht

**Natuur en Milieufederatie Limburg**  
Kapellerpoort 1  
6041 HZ Roermond

info@nmflimburg.nl  
www.nmflimburg.nl  
+316 820 97 543

NL88 TRIO 0212336207  
KvK 41076356

**Datum** 24 februari 2025

**Onderwerp** Aanscherping POVI – aandachtspunten t.a.v. proces en inhoud

**Bijlage** Inhoudelijke aandachtspunten POVI

## **Geachte heer Theuns,**

Met deze brief willen de Natuur- en Milieufederatie Limburg, Het Limburgs Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hun teleurstelling uitspreken over de gang van zaken rondom de aanscherping van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) en alsnog schriftelijk onze inhoudelijke inbreng met u delen.

### **Hebben wij de POVI-boot gemist?**

Ruim voor de zomer van 2024 hebben er meerdere ambtelijke afstemmomenten plaatsgevonden. Twee medewerkers van het provinciale cluster Ruimte zijn zelfs aanwezig geweest bij de achterbanvergaderingen van de Natuur en Milieufederatie Limburg, waarin zij de herijking van de POVI presenteerden en input ophaalden over mogelijke verbeteringen. Dit gaf ons de indruk van een constructieve samenwerking en een goede start van het participatieproces. Ook het 'diner pensant' in december 2024 verliep positief, hoewel daar al signalen doorkwamen dat de strakke tijdslijnen een belemmering vormden voor verdere betrokkenheid.

Onze zorgen werden bevestigd in januari, toen de POVI-markt-'verdiepingssessie' plaatsvond zonder dat wij hiervoor waren uitgenodigd. Hierdoor hebben wij een belangrijke gelegenheid gemist om onze visie en expertise te delen. Het voorstel vanuit de Provincie is nu dat er een extra overleg volgt waarbij alsnog onze inhoudelijk punten meegenomen worden. Daar zijn we blij mee. Het is dus goed dat er alsnog ruimte komt voor inhoudelijke input en we begrijpen dat we niet terug kunnen gaan in de tijd. De informatie die we binnenkort zullen uitwisselen heeft echter een andere lading dan tijdens de 'verdiepingssessie'. De informatie die in januari is opgehaald en als input heeft gediend naar GS was vertekend en incompleet, omdat vanwege onze afwezigheid belangrijke belangen vanuit natuur en milieu nauwelijks of niet onder de aandacht zijn gebracht. Wel zijn op basis van die verdiepingssessie voorlopige richtingen gegeven aan de verschillende keuzevraagstukken. Wij gaan er echter vanuit dat

(ondanks het strakke tijdschema) aspecten die wij als essentieel beschouwen alsnog zorgvuldig zullen worden meegewogen.

### **Zwaarte van ruimtelijke keuzes vereisen een zorgvuldig proces**

Tevens willen we onze zorgen uiten over die (volgens ons te) strakke tijdslijnen. Snelheid boven kwaliteit lijkt het adagium en wat ons betreft is dat geen goed uitgangspunt. Het maken van een goede afweging met betrekking tot de maatschappelijke vraagstukken die er nu spelen komt hierdoor onder druk te staan.

- Op dit moment kijken veel partijen vol verwachting naar de Provincie. Deze staat immers aan de lat voor een aantal belangrijke beleidskeuzes met betrekking tot onderwerpen waar zij verantwoordelijkheid voor draagt. Als tijd ontbreekt om goede keuzes te maken en deze dus worden vooruit of naar anderen (gemeenten, andere overheden) worden geschoven, beschouwen wij dat als een gemiste kans. Luister goed naar *alle* belanghebbenden en stippel op grond daarvan het aangescherpte POVI-beleid uit.
- In het POVI-proces van 2020/2021 uitten we al onze zorgen over de summiere rol van burgerparticipatie. Dit ondermijnt het vertrouwen in het participatieproces en zorgt ervoor dat beleidsmaatregelen niet aansluiten bij de wensen en behoeften van de inwoners van Limburg. Wij dringen erop aan dat de resultaten van de participatie niet slechts als achtergrondinformatie dienen, maar actief worden meegenomen in de besluitvorming. Dit kan door een verplichtend kader op te stellen waarin wordt aangegeven hoe de participatie wordt verwerkt en hoe men deze in praktijk gaat brengen

Onze inhoudelijke punten treft u als bijlage aan. Deze aandachtspunten zullen wij ook ambtelijk inbrengen. Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Stichting Natuur en Milieufederatie Limburg, mede namens Stichting Het Limburgs Landschap,  
Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer

**Pascale Plusquin**

*Directeur*

## Inhoudelijke aandachtspunten POVI

Geachte leden van Gedeputeerde Staten van Limburg,

In 2020 hebben Stichting het Limburgs Landschap, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Natuur- en Milieufederatie Limburg en Staatsbosbeheer een zienswijze ingediend op de Ontwerp-Omgevingsvisie Limburg. Met de aanscherping van de Omgevingsvisie willen wij opnieuw aandacht vragen voor de punten die destijds niet of onvoldoende zijn overgenomen en op basis van de meest recente inzichten extra aandachtspunten aandragen.

### 1. Algemeen

#### 1.1 Aanscherping of actualisatie van de POVI

Sinds 2020/2021 ziet de wereld er alweer heel anders uit. De doelstellingen voor verbetering van natuur en water raken verder uit beeld, de met elkaar afgesproken tijdslijnen worden korter. Ook is er nieuwe en belangrijke jurisprudentie, o.a. betreffende stikstof en natuur en de bescherming van burgers (geuroverlast, bestrijdingsmiddelen). Daarnaast zijn er veranderende maatschappelijke inzichten over bijvoorbeeld het energievraagstuk en PFAS. In dit licht stellen wij vraagtekens bij de keuze voor slechts een aanscherping van de POVI in tegenstelling tot een volledige actualisatie van de POVI.

#### 1.2 Nog te sectoraal, waardoor dilemma's onvoldoende in beeld komen

Ondanks de vele aankondigingen, worden voornamelijk slechts beperkt ruimtelijke keuzevraagstukken (of dilemma's) geïdentificeerd. De werkwijze tijdens het 'diner pensant' en het verstrekte materiaal van de verdiepingssessie zijn nog heel sectoraal/ thematisch ingericht en gaan daarmee voorbij aan integrale keuzevraagstukken. Zo worden 'discussiebladen' verdeeld in 'Landbouw in overgangsgebieden', 'Energie', 'Wonen', 'Vrijtijdseconomie' etc. Waarbij expliciet 'landschap, ruimtelijke kwaliteit, natuur en water' bij de keuzevraagstukken niet worden meegenomen, maar separaat worden uitgewerkt. Het 'Ruimtelijk Voorstel' geeft een goed overzicht van de opgaven in de provincie, maar tot op heden ontbreekt het aan een 'normering' van de omgevingswaarden in de regio's: wanneer zijn ze goed, wanneer acceptabel, wanneer twijfelachtig en wanneer zorgelijk? Dit is mede bepalend voor de regionale prioritering.

#### 1.3 Gebrek aan concreet beleid en sturing bij belangentegenstellingen

Het risico bestaat dat de Omgevingsvisie keuzes doorschuift naar toekomstige uitvoeringsprogramma's. Dit leidt tot een gebrek aan ruimtelijke sturing. Dit is problematisch omdat zonder duidelijke richtlijnen en prioritering projecten en ontwikkelingen ongecoördineerd kunnen plaatsvinden, wat ten koste kan gaan van ecologische en maatschappelijke waarden. Wij verzoeken u expliciete keuzes te maken die ervoor zorgen dat economische, ecologische en maatschappelijke belangen in balans zijn en dat de visie ook daadwerkelijk richtinggevend is. Dit betekent onder andere dat ruimtelijke keuzes in de Omgevingsvisie zelf vastgelegd moeten worden en niet pas in latere programma's.

### Voorbeeld: Afwegingskader voor omgevingswaarden

Om ervoor te zorgen dat bestuurlijke keuzes werkelijk tot verbeteringen leiden, zonder afwenteling van negatieve effecten, is een transparante en integrale afweging in de omgevingsvisie cruciaal. Daarom is het verstandig om een aantal stappen in te bouwen in het proces die leiden tot het transparant maken van afwegingen en mogelijke keuzes en die aan alle elementen van de fysieke leefomgeving een gelijkwaardige plaats geven. Vervolgens kan de politiek afgewogen keuzes maken.

Ontwikkel een afwegingskader voor omgevingskwaliteit op basis waarvan initiatieven worden getoetst. Dit afwegingskader is gebaseerd op principes uit de POVI en zou naar onze mening in de uitwerkingsprogramma's moeten worden uitgewerkt en worden vastgelegd in de Omgevingsverordening Limburg.

Leidende principes zouden daarbij wat ons betreft moeten zijn:

- ⇒ Water en bodem sturend
- ⇒ Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
- ⇒ Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal; en
- ⇒ Afwenteling wordt voorkomen.

### 1.4 Brede inzet instrumenten nodig voor 'haalbaar en betaalbaar' ruimtelijk beleid

Planologische vastlegging is slechts stap één. Om tot verbetering van de omgevingswaarden te komen is het belangrijk om gelijktijdig met de 'planologische vastlegging' te inventariseren/ beschrijven welke instrumenten op welke wijze zullen worden ingezet om de provinciale doelen te realiseren. Een effectief ruimtelijk beleid dat 'haalbaar en betaalbaar' (doel- en kostenefficiënt) is, vraagt om de juiste combinatie van belonen, beprijsen, normeren en handhaven. Met alleen belonen en vrijwilligheid, zijn de benodigde financiële middelen nauwelijks op te brengen. Om structurele verbeteringen tot stand te brengen is het cruciaal om mechanismen in te bouwen die zorgen voor een zekere koersvastheid binnen het ruimtelijk beleid van de provincie. Eén zo'n mechanisme is het vastleggen van dynamische maar heldere normen die om de zoveel jaar strenger worden. Deze bieden houvast aan grondeigenaren en -gebruikers zonder dat er meteen een schadevergoeding verschuldigd is (zoals bij stalemissies in omgevingsverordening 2014 met uiterlijke deadline 2030).

### Voorbeeld dynamische normen: peilbeheer

In de POVI dienen verwachtingen vanuit de Provincie ten opzichte van het Waterschap opgenomen te worden. Een goed voorbeeld gaat over het peilbeheer, waarbij een verschuiving van peil volgt functie naar functie volgt peil nodig is.

- ⇒ Het substantieel verhogen van het waterpeil is niet van vandaag op morgen gereed, maar de Provincie Limburg kan in de POVI en de doorvertaling in de omgevingsverordening per hydrologisch gebied steeds strakkere normen stellen aan de ontwateringsdiepte tot 2030 of zelfs 2040.

## 1.5 Wentel de structurerende ruimtelijke keuzes niet af op gemeentes; Provincie, pak de regie!

Over het gehele veld van beleid, uitvoering en politiek wordt de noodkreet aan de Provincie Limburg gehoord om de regie ter hand te nemen en om de noodzakelijke structurerende ruimtelijke keuzes te maken. Vaak wordt nu nog gekeken naar andere partners en worden (pijnlijke of politiek gevoelige) keuzes uitgesteld of vermeden. De standpunten en overwegingen van de betrokken partijen zijn duidelijk, de wettelijke en maatschappelijke rol van de Provincie Limburg ook. De Provincie kan en moet nu echt langjarig ruimtelijk perspectief bieden. Daarbij zijn gebiedsprocessen van onderaf, met betrokkenheid van vele gebiedspartners heel belangrijk om, vanuit de keuzes in de POVI en omgevingsverordening, te komen tot concrete maatregelen.

## 1.6 Stel gezondheid van natuur, mens en milieu centraal

Om een goede balans te vinden tussen bescherming en benutting van de fysieke leefomgeving, is het belangrijk dat met 1) het voorzorgbeginsel, 2) het beginsel van preventief handelen, 3) het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron bestreden moeten worden en 4) het beginsel dat de vervuiler betaalt expliciet rekening wordt gehouden. Laat de Omgevingsvisie geen onevenredige nadruk op economische groei leggen ten koste van natuur, landschap, water en bodem. Dit blijkt onder andere uit de ruimtelijke keuzes die worden gemaakt in het voordeel van industrie en infrastructuur, terwijl natuur en landschap vaak slechts in stand worden gehouden en niet actief worden versterkt. Wij pleiten voor een duidelijke beleidsmatige koppeling waarin economische ontwikkeling alleen wordt toegestaan als deze aantoonbaar bijdraagt aan het verbeteren van het natuurlijke kapitaal. Dit kan door strengere milieueisen te stellen bij economische ontwikkelingen en een verplichting tot compensatie en versterking van natuurwaarden in te voeren.

### Voorbeelden bestrijdingsmiddelen

- ⇒ Het Rijk meent dat provincies maatregelen kunnen treffen tegen gebruik van (bepaalde) bestrijdingsmiddelen en provincies wijzen vaak juist weer naar het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb). Hierdoor kunnen vaak zeer giftige, bestrijdingsmiddelen nog steeds gebruikt worden midden in natuurgebieden, kwetsbare drinkwatergebieden en vlakbij oppervlaktewater. De Provincie Limburg kan betreffende de blootstelling aan bestrijdingsmiddelen omgevingswaarden stellen (net zoals de achtergrondbelasting voor geur), gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten. Hierbij hoort dan ook gedegen periodieke monitoring, die samen met de omgeving tot stand kan komen (bijv. Samen-Meten RIVM). Ook kunnen instructieregels in de provinciale omgevingsverordening ervoor zorgen dat de bescherming van burgers provinciebreed gelijkgetrokken wordt.
- ⇒ Uitbreiding van de lijst verboden milieubelastende activiteiten in grondwaterbeschermingsgebieden (zoals nu al opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening) is nodig. Nu is intensieve veehouderij daar al uitgesloten (artikel 3.200). Daar zou aan toegevoegd moeten worden: Activiteiten waarbij chemische bestrijdingsmiddelen toegepast worden. Deze horen niet thuis in deze kwetsbare gebieden. Daarnaast zou de Provincie eenzelfde verbod kunnen instellen voor de te begrenzen 'overgangsgebieden' rondom natuurgebieden.

Tot op heden, is het ruimtelijk beleid vooral gericht op het 'van het slot halen' van de vergunningverlening en daarmee bevorderen van economische activiteiten, met daarbij een minimalistische aanpak als het gaat om natuurbescherming. Wij hopen dat het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten nu wel doordrongen is van de noodzaak tot het werken aan natuurkwaliteit en ook bereid is hiervoor eigen middelen vrij te maken. Hiermee neemt ook de afhankelijkheid van het Rijk af.

## 2. Omgevingsvisie aandachtspunten per thema

### 2.1 Natuur

Wij verzoeken de provincie om de ambitie te verhogen van enkel 'behoud van biodiversiteit' naar 'behoud en herstel'. Dit betekent dat biodiversiteitsherstel een expliciet doel moet zijn in de Omgevingsvisie en niet slechts als optioneel wordt beschouwd. De natuurherstelverordening zorgt ervoor dat de provincie nu al voor kan sorteren op maatregelen vanuit Europa. Er staan namelijk hele concrete doelen in.

#### Voorbeeld – Toepassing Natuurherstelverordening in POVI

Neem in de POVI de ambities over uit de Natuurherstelverordening van 2023:

- geen netto verlies in totale nationale oppervlakte stedelijke groene ruimte
- geen netto verlies in stedelijke boomkroonbedekking in stedelijke ecosysteemgebieden \* Groene steden kunnen van de nationale oppervlakte uitgesloten worden indien: in stedelijke centra en stedelijke clusters de stedelijke groene ruimte >45% en stedelijke boomkroondekking >10% is.
- Vanaf 2031 realiseren de lidstaten een toenemende trend in totale nationale oppervlakte stedelijke groene ruimte tot een bevredigend niveau is bereikt. Dit niveau wordt vanaf 2031 om de zes jaar gemeten.
- Idem voor stedelijke boomkroonbedekking in elk stedelijk ecosysteem vanaf 2031
- De lidstaten nemen de herstelmaatregelen die nodig zijn om de biodiversiteit van bosccosystemen te verbeteren (..)

Pak als Provincie Limburg de handschoen op om de Provinciale bossenstrategie uit te voeren.

Naast bovenstaande doelen, is het noodzakelijk om in de POVI concreet de volgende punten mee te nemen:

- De provincie zou de ambitie moeten uitspreken om het NNN af te maken (C1 en C2 gronden) zodat we kunnen toewerken naar een robuuster ecologisch systeem.
- Kernkwaliteit 'groene karakter' blijft voor zowel Nationaal Landschap Zuid Limburg als voor de Groenblauwe mantel een vaag begrip. Concretiseer deze en kijk kritisch naar een wijziging van de vrijstellingslijst "uitzondering vergunningplicht overige soorten".
- In overgangsgebieden: een verbod op chemische bestrijdingsmiddelen en vergaande beperkingen voor bemesten en beweiden (bijvoorbeeld door het invoeren van GVE normen per hectare in lijn met de draagkracht van de bodem).
- Ruime hydrologische bufferzones (waterkwaliteit en kwantiteit) rondom verdrogingsgevoelige natuur (niet alleen N2000) gebaseerd op LESA's en andere hydrologische onderzoeken: waarbinnen beperkingen gelden v.w.b. wateronttrekkingen en afvoeren van water (drainages) in relatie tot het gewenste waterpeil, gebruiksnormen mest en bestrijdingsmiddelen. Dit biedt ruimte voor extensieve, natuurinclusieve, biologische, of regeneratieve activiteiten.
- Ruime overgangszones (breedte afhankelijk van mate van gevoeligheid voor drukfactoren en huidige staat van instandhouding) rondom stikstofgevoelige natuur (niet alleen N2000), waarbinnen beperkingen gelden v.w.b. gebruiksnormen (kunst)mest en bestrijdingsmiddelen. Dit biedt ruimte voor extensieve, natuurinclusieve, biologische, of regeneratieve activiteiten.
- Betere planologische bescherming van houtopstanden (landschapselementen incl. graften, heggen, hagen) en waterpartijen (wadi's, poelen, swales), zeker wanneer deze gelijktijdig van waarde zijn voor het behoud van cultuurhistorie, als vitale ecologische verbindingszone (incl. foerageergebieden) of voor de waterveiligheid.
- Vanuit de Bossenstrategie actiever uitdragen waar wel bos realisatie zinvol is, en waar liever niet. Mogelijk werken met uitsluitings- en voorkeursgebieden.

Uit de natuurdoelanalyses en het advies van de Ecologische Autoriteit vloeien maatregelen voort die de Provincie Limburg moet nemen in en rond Natura 2000-gebieden. Het is van belang om helder te beschrijven in hoeverre de provincie deze maatregelen opneemt in de omgevingsvisie en welke via andere instrumenten gaat uitvoeren en wat de gevolgen zijn voor de natuur in de provincie.

## 2.2 Water en bodem sturend

Ondanks dat het principe water en bodem sturend al aan het begin van deze eeuw werd geïntroduceerd, is het water- en bodemsysteem nog altijd geen belangrijke sturingsmechanisme bij locatiekeuzes. Een belangrijke oorzaak daarvoor is ons sterke maakbaarheidsdenken en dat we nog altijd accepteren dat negatieve (milieu-)effecten worden afgewenteld op het water- en bodemsysteem. Het aanpassen van deze praktijk vraagt om daadkrachtige keuzes en bestuurlijke moed.

Een belangrijke basis hiervoor is het formuleren én handhaven van heldere prestatie-eisen. De prestatie-eisen uit de regionale klimaatconvenanten en de nationale maatlat bieden een belangrijke basis, maar water en bodem sturend vraagt om verdere aanscherping omdat ze gebaseerd zijn op de plangrens en een horizon die veelal niet verder gaat dan 2050. Er zijn aanvullende eisen nodig om ook klimaateffecten op systeemniveau en op de lange termijn mee te



nemen in de planvorming. Ook zijn aanvullende eisen nodig om ecosysteemdiensten en de kwaliteit van het water- en bodemsysteem duurzaam te beschermen.

Als gevolg van deze extra eisen stijgen de ontwikkel- en exploitatiekosten voor verschillende vormen van landgebruik op minder geschikte locaties, waardoor het water- en bodemsysteem vanzelf sturend worden in de locatiekeuzes.

Het huidige beleid blijft te veel gericht op het afvoeren van water, terwijl klimaatverandering vraagt om een systeem dat water langer vasthoudt. Watertekorten en droogteperioden nemen toe, wat een gevaar vormt voor zowel de natuur als de landbouw. Wij pleiten voor structurele maatregelen om hydrologische klimaatbuffers te creëren en in verdrogingsgevoelige gebieden grond- en oppervlaktewateronttrekkingen actief af te bouwen. Dit betekent onder andere het instellen van strengere beperkingen op grondwateronttrekking en het aanpassen van waterbeheerplannen zodat water langer in de regio wordt vastgehouden: 'functie volgt peil'. Vanuit waterkwaliteit vraagt dit om regiospecifieke kaders ten aanzien van uitspoeling en afspoeling (erosie) naar het water. Dit heeft als gevolg dat niet elke teelt geschikt is voor elke bodem: 'teelt volgt bodem'.

#### Voorbeeld: Zet niet alleen in op technieken

Werk met de natuur méé. Zet in op versterking van de natuurlijke sponswerking van de bodem door eisen te stellen aan functies. Geef de aanleg en het beheer van landschapselementen hier expliciet een plek in. Weeg de brede maatschappelijke waarde van natuurlijke processen (biodiversiteit, landschappelijk, cultuurhistorisch, waterkwaliteit en -veiligheid) mee in keuzes.

- ⇒ Groene oplossingen gebaseerd op natuurlijke processen en structuren hebben de voorkeur boven technische oplossingen: groen, tenzij. Natuurlijke processen en structuren, zoals de bestaande bodemopbouw en de groen- en waterstructuur in en rondom een plangebied zijn de basis voor een plan/ontwerp. Een ontwerp met biodivers groen passend bij de lokale bodem- en waterkenmerken met verbindingen met omliggende groen- en waterstructuren heeft de voorkeur. Bij de afweging tussen groene natuurlijke en technische oplossingen worden maatschappelijke kosten en baten van de aanleg- en beheerfase betrokken.
- ⇒ Geef ambities (en uiteindelijk in de verordening richtlijnen) mee aan het lokale bevoegde gezag om in hun plannen op te nemen:
  - Percentage groen op gebiedsniveau behouden;
  - Vergroten infiltratie en minimaliseren verharding;
  - Hergebruik van water, zuinig gebruik van drinkwater en verbeteren waterkwaliteit;
  - Draagkracht bodem is mede sturend bij keuze functie, systeem en inrichting.

## 2.3 Transitie van de landbouw

De transitie naar een circulaire en natuurinclusieve landbouw wordt onvoldoende gekoppeld aan andere opgaven zoals biodiversiteitsherstel, klimaatadaptatie en waterbeheer. Wij pleiten voor een actief provinciaal beleid dat deze transitie versnelt en kaders stelt aan de ruimtelijke impact van landbouw en het stimuleren en ondersteunen van boeren die willen omschakelen naar duurzamere methoden.

Perspectief is méér dan een beheervergoeding



Als partners zouden we graag aanvullend willen meegeven dat het bieden van langdurig perspectief voor landbouwbedrijven zich niet zou moeten beperken tot alleen langdurige beheercontracten. Alleen een combinatie van langjarige beheer- en pachtovereenkomsten (direct te realiseren op overheidsgronden), juridisch houdbare vergunningverlening én duidelijkheid over de ruimtelijke (on)mogelijkheden maakt het mogelijk voor ondernemers om langjarige plannen op te stellen en investeringen te doen. Met name de laatste twee (vergunningen en RO) vragen dus om een visie vanuit de Provincie die verder reikt dan nu, één die rekening houdt met maatschappelijke ontwikkelingen. Het vraagt om de zogenaamde 'bocht van Remkes'. Verder kijken dan 4 of 10 jaar en het eerlijke verhaal vertellen dat het een proces is van continu verbeteren, uitstoot verminderen, dierenwelzijn verhogen. En daarbinnen duidelijke, langjarige én afrekenbare tussendoelen stellen.

### Durf kaders te stellen in de overgangsgebieden

Het discussieblad 'Landbouw in overgangsgebieden' baart ons zorgen. Een mogelijk voorstel is om in de aandachtsgebieden (beekdalén, rondom Natura 2000 en grondwaterbeschermingsgebieden) prioriteit te geven aan voedselproductie naast natuur, water én landschap. Hier wordt wat ons betreft géén keuze gemaakt. Prioriteren betekent inherent de ene opgave boven de andere stellen. Deze gebieden zijn niet voor niets aandachtsgebieden. In deze gebieden is (wettelijk gezien) meer aandacht nodig om aan de wettelijke doelen voor natuur en water te voldoen. Een belangrijker punt dat in dit discussieblad geïnsinueerd wordt is dat natuur en landbouw tegenover elkaar staan. Versterking van de natuurlijke biodiversiteit levert juist een belangrijke bijdrage aan de functionele agrobiodiversiteit in termen van luwte, bestuiving, betere bodembioïologie en indien goed toegepast ook natuurlijke plaagbestrijding. In de huidige discussies lijkt het vaak alsof agrariërs alleen maar hinder ervaren, maar er zijn legio voorbeelden waar landbouw en natuur hand in hand gaan. Van functieverandering (van landbouw naar natuur) hoeft daarom zeker niet overal sprake te zijn, als de kaders waarbinnen (landbouw)activiteiten mogen plaatsvinden maar duidelijk zijn en de functie bijdraagt aan de specifieke doelen van het gebied.

#### Voorbeeld kaders/randvoorwaarden overgangsgebieden

Als natuurbeschermers zijn wij allermïnst van mening dat de overheid op de stoel van de agrarische ondernemers moet of mag zitten. Wij zijn dan ook zeker geen voorstander van het voorschrijven van of verbieden van specifieke teelten. Wel is het van belang dat de landbouw (maar dit geldt eigenlijk voor elke functie) produceert binnen de milieugrenzen, dat wil zeggen, in evenwicht met de omgeving, zijn aandeel vervult in de klimaatopgave en een substantiële bijdrage levert aan de kwaliteit van natuur en landschap in het landelijk gebied. Daar zijn we niet van vandaag op morgen, maar die stip (of visie) is wel nodig in de POVI.

Dit betekent dat partijen, waaronder de Provincie Limburg, productievolume niet langer al leidend moeten beschouwen. Het verdienvermogen wordt naar de toekomst toe gekoppeld aan de hierboven gestelde visie. Daarbinnen handelen moet lonen, daarbuiten handelen niet. Om agrariërs en andere grondgebruiker langjarig duidelijkheid te geven is het belangrijk om, zeker in overgangsgebieden, de koers van het gebied op basis van de hydrologische en andere randvoorwaarden vast te leggen.

- ⇒ Functie volgt peil (incl. gewenste peilopzet)
- ⇒ Afbouw chemische bestrijdingsmiddelen
- ⇒ Afbouw bemesting (óók kunstmest) of strenge(re) uitspoelingsnormen gecombineerd met geborgde monitoring

Bovenstaande kaders staan echter niet op zichzelf. Het is belangrijk dat ze gefaseerd en in combinatie met stimulerende (en kennis gerelateerde) maatregelen ingezet worden.

### Voedselzekerheid niet inzetten als gelegenheidsargument

Wij kunnen ons goed vinden in het streven naar het waarborgen van regionale voedselproductie. We mogen er trots op zijn dat Limburg beschikt over diverse bodemsoorten en klimaatomstandigheden die het mogelijk maken om een breed scala aan voedsel te produceren. Twee facetten zijn hierbij echter van belang: moet in Limburg op industriële wijze voedsel worden geproduceert ten koste welzijn van mens, natuur en milieu, en waar zou dit dan mogelijk moeten zijn? Ons standpunt is dat generatieve en circulaire landbouw zoveel als mogelijk het primaat

moet hebben. Tevens vraagt het om een gerichte visie op 'niet-voedsel' gerelateerde landbouw zoals de paardenhouderij of sierteelt. Te vaak wordt natuurinclusieve landbouw gericht op menselijke voedselproductie nog onterecht weggezet als inefficiënt

#### Voorbeeld: Voorkeursladder voor voedsel

Neem in de POVI een prioritaire ladder op voor agrarisch landgebruik, waarbij prioriteit wordt gegeven aan diverse voedselproductie voor mensen boven dieren of sierteelt.

## 2.4 Bescherming van Limburgers

De fysieke leefomgeving is van grote invloed op de fysieke, mentale en sociale gezondheid van bewoners. Zo kan een groene en veilige omgeving positief bijdragen aan de gezondheid (zie wonen). Tegelijkertijd zijn er ook drukfactoren van buitenaf die een negatief effect hebben. Te vaak verschuilen beleidsmakers zich achter vergunningen, terwijl die lang niet altijd voldoende de gezondheid van burgers beschermen, aldus de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (2023). De cumulatie van op zichzelf wettige vergunningen kan namelijk alsnog leiden tot ongewenste gezondheidseffecten. Ruimtelijk beleid is daarnaast noodzakelijk om burgers te beschermen. Voor de bescherming van omwonenden is het daarom van essentieel belang, om te toetsen of de concentraties van schadelijke stoffen in de omgeving van activiteiten waarvoor een vergunningsaanvraag voorligt de norm voor langdurige blootstelling niet overschrijden. Bij deze toets kan rekening worden gehouden met alle relevante activiteiten, zowel diegene die onder de vergunningsaanvraag vallen als die via emissies door derden.

#### Voorbeeld vergunningverlening:

- ⇒ Het toetsen van de concentratie van schadelijke stoffen op leefniveau (immissie of achtergrondbelasting) aan de grenswaarde, en het op basis daarvan waar nodig beperken van de emissies dient een volwaardig aandeel te krijgen in vergunningverlening en handhaving.
- ⇒ Sluit hierbij aan op de meest recente wetenschappelijke inzichten en daaruit voortvloeiende (WHO-)normen.
- ⇒ Neem in de POVI (en de omgevingsverordening) concreet voorzorgsmaatregelen op bij 'niet-genormeerde' risico's of in gevallen dat er voor stoffen een norm is waarbij niet zeker is of die afdoende beschermend is, zoals PFAS of cocktails van bestrijdingsmiddelen.

## 2.6 Energietransitie

De Omgevingsvisie blijft te afhankelijk van de Regionale Energiestrategieën (RES) en stelt onvoldoende eigen kaders. Dit leidt ertoe dat energieopwekking op een onsamenvattende manier wordt ingevoerd, zonder heldere afwegingen ten aanzien van natuur- en landschapswaarden en zonder expliciete keuzes omtrent het te volgen afwegingskaders. Wij verzoeken om duidelijke kaders waarin de Provincie regie voert over waar en hoe duurzame energie wordt opgewekt. Daarbij dienen natuur- en landschapswaarden expliciet beschermd te worden en moet lokaal eigendom van energieprojecten worden gestimuleerd.

De Natuur- en Milieufederatie Limburg stelde in 2024 een "Stappenplan voor de Energiemix van de Toekomst" op, dat als leidraad zou kunnen dienen om beleidsbeslissingen vorm te geven. Verschillende aspecten van de besluitvorming krijgen daarbinnen een plaats, alsmede de nationale, internationale en regionale afspraken.

De leidende principes waarlangs de energietransitie vorm moet krijgen, kunnen in de POVI meer concreet worden opgenomen, en daarbinnen zou een stapsgewijze methode gevolgd kunnen worden om daadwerkelijk concreet perspectief te bieden aan betrokkenen op ieder niveau.

1. Meervoudig ruimtegebruik, waarbij zoveel mogelijk energiewinning gecombineerd moet worden met andere functies zoals landbouw of natuurbeheer.
2. Niet afwentelen: de keuze voor een vorm van energieopwekking mag geen nieuwe problemen zoals ecologische schade, creëren, noch mag het problemen afschuiven naar andere delen van de wereld of toekomstige generaties.
3. Gezonde natuur, gezonde leefomgeving: Een toekomstbestendig energiesysteem moet onderdeel zijn van en bijdragen aan een veerkrachtig ecosysteem.
4. Waterbeheer en bodembehoud zijn cruciaal om de negatieve effecten van energieprojecten in de hand te houden, dus bij iedere beslissing moet water en bodem sturend de boventoon voeren.
5. Energiebesparing blijft een essentieel onderdeel van de strategie, omdat de energie die niet wordt verbruikt de meest duurzame is.

### Voorbeelden: afwegingskader en voorkeursladder locaties

- ⇒ Neem in de POVI een afwegingskader op voor beleidsbeslissingen rond het energievraagstuk. Ga daarbij uit van de methode zoals aangehaald door de NMF Limburg in het Stappenplan voor de Energiemix van de Toekomst, waarbij zoveel mogelijk concrete criteria en indicatoren worden gehanteerd. Beperk je daarbij niet tot zon en wind, maar beoordeel volgens die methode alle mogelijke innovatieve energiebronnen en -oplossingen.
- ⇒ In de huidige Provinciale Omgevingsverordening is een voorkeursladder opgenomen voor zonne-energie. In de aangescherpte POVI is het belangrijk om voor een brede set aan (duurzame) energiebronnen een voorkeursladder voor locaties te geven. Volg daarbij de afwegingen van de milieu- en sociale effecten van verschillende mogelijke nieuwe energiebronnen en oplossingen van energievraagstukken, evalueer hun impact op de lange termijn en betrek de lokale context bij het maken van concreet beleid.

Het vormgeven van zogenaamde Energieplanologie in de nieuwe POVI zou kunnen plaatsvinden aan de hand van deze principes en afwegingen. Daarnaast zal steeds een maatschappelijke kosten-baten analyse worden uitgevoerd bij iedere energieplanologische of beleidsmatige afweging.

Het concreet maken van de criteria die volgen uit de TV2050 en een vaststelling van de positie van de gebieds- en overige partners in het beslisproces zijn daarbij onontbeerlijk. Voorts zijn wij van mening dat de ruimtelijke beperkingen die vastgesteld zijn via de omgevingsverordening Limburg daarbij als vastgestelde ondergrens moeten gelden.

## 2.7 Wonen in Limburg

In het licht van het tekort aan betaalbare huisvesting erkennen wij de noodzaak om nieuwe woonwijken te ontwikkelen en willen wij bijdragen aan dit streven via het project "Straatje Erbij." Wel pleiten we voor een verantwoorde ontwikkeling die rekening houdt met natuur, waterbeheer, biodiversiteit en klimaatadaptatie én gezondheid. Daarom stellen wij enkele belangrijke randvoorwaarden voor de locatie en ontwikkeling van nieuwe woonwijken voor.

### Locatievoorwaarden

Om de natuur en de leefbaarheid van onze omgeving te behouden, stellen wij de volgende locatiecriteriën voor om op te nemen in de POVI:

- Buiten het Nederlands Natuur Netwerk (NNN): De natuurgebieden binnen het NNN hebben een beschermde status. Ontwikkeling in deze gebieden bedreigt kwetsbare ecosystemen en moet daarom worden vermeden.
- Vermijd groenblauwe dooraderingszones: Deze gebieden zijn cruciaal voor het verbinden van groenstructuren en waterwegen. Ontwikkeling in deze zones zou de biodiversiteit en waterkwaliteit kunnen schaden.
- Bescherm migratie- en verbindingzones: Locaties waar beschermde diersoorten migreren of samenkomen zijn essentieel voor hun overleving en dienen gevrijwaard te blijven van bebouwing.
- Geen grondwaterbeschermingsgebieden en waterwingebieden: Deze locaties zijn van vitaal belang voor onze drinkwatervoorziening en er dient niet meer bijgebouwd te worden.
- Inbreiding boven uitbreiding: Kies eerst voor het benutten van bestaande bebouwde gebieden (inclusief functieverandering binnen huidige bebouwing) voordat nieuwe stukken land worden ontwikkeld.
- Geen risicozones voor overstromingen: Vermijd het bouwen in gebieden die kwetsbaar zijn voor wateroverlast en overstromingen, zoals beekdalen en het Maasdal.
- Bufferzones rondom Natura 2000-gebieden: Om kwetsbare natuur in Natura 2000-gebieden te beschermen, geldt hier het nee, tenzij principe. Hier is alleen extensief en natuurinclusief bouwen en wonen mogelijk.
- Afstand tot industriegebieden: Houd voldoende afstand van industriegebieden om de luchtkwaliteit en gezondheid van toekomstige bewoners te waarborgen.
- Gebruik landbouwgrond vóór natuurgebieden: Kijk eerst naar de beschikbaarheid van landbouwgrond voordat natuurgebieden worden overwogen (punt 1 hierboven inachtnemend).

## Ontwikkelingsvoorwaarden

Bij de ontwikkeling van nieuwe woonwijken is het essentieel om klimaatrelevante maatregelen en een zorgvuldige omgang met natuur en biodiversiteit te integreren. Wij stellen de volgende criteria voor in de POVI met doorvertaling in instructieregels in de verordening:

- Klimaatadaptieve inrichting: Bouw woningen en infrastructuur die bestand zijn tegen extreme weersomstandigheden (bijvoorbeeld hittestress) en die bij regenval water goed infiltreren.
- Groen en natuur integreren: Plan voldoende groene zones in nieuwe wijken om de leefbaarheid, biodiversiteit en het welzijn van bewoners te bevorderen.
- Behoud en bescherming van bomen: Bestaande bomen op bouwlocaties dienen behouden te worden, aangezien deze bomen een belangrijke rol spelen in de lokale biodiversiteit.
- Waterbeheer: Ontwikkel een effectief waterafvoersysteem om wateroverlast te voorkomen en water op natuurlijke wijze te laten infiltreren.
- Biodiversiteit stimuleren: Incorporeren van elementen zoals groene daken, inheemse planten en leefgebieden voor dieren verhoogt de biodiversiteit en maakt woonwijken toekomstbestendig.

Met deze voorwaarden zetten we in op een duurzame balans tussen betaalbare huisvesting en de bescherming van onze kostbare natuur en het leefmilieu.

## 2.8 Vrijtijdseconomie

In de huidige Omgevingsverordening Limburg zijn instructieregels opgenomen over het toevoegen van vestigingsmogelijkheden voor voorzieningen voor vrijetijdseconomie in een omgevingsplan. Dit betreft in de praktijk nieuwe bedrijven of het uitbreiden van bestaande bedrijven. Uit de dagelijkse praktijk blijkt dat ook het wijzigen van bestaande vestigingsmogelijkheden van provinciaal belang is, voor zover die wijziging niet mogelijk is binnen het geldende omgevingsplan. Het is daarom wenselijk dat de provincie beleid vastlegt over locaties waar vormen van vrijetijdseconomie mogelijk zijn en daarbij normen stelt om wildgroei te voorkomen. Gedacht kan worden aan een standstill-principe om te voorkomen dat landschap door activiteiten op het vlak van vrijetijdseconomie op negatieve wijze en voor langere perioden wordt aangetast.

Voorbeelden op dit vlak zijn:

- het omzetten van seizoensgebonden verblijfsrecreatie naar jaarrond verblijfsrecreatie;
- het omzetten van een jaarrond kampeerterrein naar recreatiewoningen;
- het herinrichten van bestaande verblijfsrecreatieterreinen.

De gemeente is het bevoegd gezag ten aanzien van initiatieven op het vlak van vrijetijdseconomie in het kader van de Omgevingswet. Ten behoeve van het beoordelen van initiatieven op het gebied van vrijetijdseconomie is een gemeentelijke visie op de bestaande en gewenste toeristisch-recreatieve structuur noodzakelijk.

Van een gemeente verwachten wij dat zij aangeeft wat de meerwaarde van een initiatief is voor de toeristisch-recreatieve structuur in de gemeente en de betreffende regio. Ook andere tegelijkertijd lopende initiatieven dienen hierbij te worden betrokken.

Van de gemeente wordt kennis van en een visie op de aanwezige toeristisch-recreatieve structuur verwacht, met name ten aanzien van de mogelijke ontwikkeling daarvan in relatie tot de draagkracht van het gebied, de ruimtelijke kwaliteit en eventuele 'overdruk'. Het gaat er daarbij onder meer om of een toevoeging aan het bestaande aanbod nog wenselijk is en zo ja, welk type en op welke plek. Het gaat daarbij ook om bijvoorbeeld witte vlekken die in een toeristisch-recreatieve structuur worden gezien of concentraties overaanbod waar omvorming van het aanbod gewenst is.

#### Voorbeeld: instructieregels

- ⇒ Pas de instructieregels in de Omgevingsverordening Limburg aan zodat zij betrekking hebben op elk nieuw omgevingsplan/omgevingsvergunning (c.q. aanpassing) waarin voorzieningen voor vrijetijdseconomie zijn opgenomen, dus ook wijzigingen.
- ⇒ Zorg ervoor dat een gemeentelijke visie op de toeristisch-recreatieve structuur verplicht wordt. Waarbij rekening gehouden wordt met:
  - de draagkracht van het gebied (in overleg met buurgemeenten)
  - de ruimtelijke kwaliteit
  - eventuele 'overdruk'